

A jövendőbeli nemzedék büszkén fogja Nagyméltóságodat dicsőíteni, mint oly férfit, ki korának ferde nézetei fölött állott és a civilizált nyugat felfogásával a XIX. század vezéreszméit diadalra tudta vezetni.

Nyugodtan nézünk a jövő elé, hisz oly férfi vezet a földmivvelésügyi tárczát és vele az állatkiméltést és állatvédelmet, mely két év előtti szabályrendeletével megmutatta, hogy az állatvédelem nemes eszméjének testestől-lelkestől hive.

Midőn e javaslatunkat Nagyméltóságodnak kegyes figyelmébe ajánljuk és annak hivatalos úton való érvényesítését kérjük, vagyunk mély hódolattal

Nagyméltóságu földmivvelésügyi Miniszter urnak
Budapest, 1893. december 8.

Az Országos Állatvédő-Egyesület nevében :

Dr. Szalkay Gyula,
igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,
kir. tanácsos, elnök.

ÉRTEKEZÉSEK.

József főherczeg mint az állatok barátja. *)

Thewrewk István könyve nyomán.

József Főherczeg nagy emberszeretete lépten-nyomon való nyilvánulása által már régtől fogva általánosan ösmert. — Egy izben mikor Kisjenőn voltam, valamelyik közeli telep parasztküldöttség, a lelkésze vezetése alatt jött hódolatteljesen köszönő tisztelgésre a főherczeghez.

Jöttek megköszönni, hogy a fenség nemesszivüisége lehetővé tette a telepen egy elemi iskola felállítását, melyhez telket és épületet adományozott és segílyt ígért. A küldöttség szónoka, a lelkész, őszinte és szép szavakkal tolmácsolta a telepesek mélyen átérzett háláját és Józseffőherczeget könyekre fakasztotta, mikor így szólt hozzá:

„Fenséges urunk! Nincsen fejedelmi koronád, de azért hatalmas uralkodó vagy! Mert uralkodhatol a legszebb birodalom: a szívek birodalma fölött. Uralkodója vagy szerető sziveinknek“ . .

Azonban sokkalta kevésbé ösmert a magyar főherczegnek az az erénye, hogy nem csak az embereket, de az állatokat is elhalmozza szeretettel. S ez a szeretet is oly nagy, hogy — mondják, — az utóbbi években már nem is vett részt a vadászaton mert hogy sajnálja megölni az állatokat.

Több izben élvezhettem azt a kitüntető magas kegyet, hogy a fenséget uradalmának megszemplélésekor kísérhettem.

*) A főherczeg engedelmével.

S közvetlenek a tapasztalataim az iránt: mennyire szereti József főherceg az állatokat s mily kitűnően ért a velök való bánáshoz.

Meg-megsimogatja őket: lovakat, teheneket, bárányokat, ökröket, a malaczkoknak megvakarja bothegygyel, de szabad kézzel is a hátukat, s neveti, ha erre a malacz kéjesen lehempereg. De az már aztán veszedelmes bátorság, mikor a bivalyhoz közeledik s dühöt fuvó orrlyukai felé tartja kezét.

Rendkívül érdekesek Mara Cop Marlet, az ismert író nő egyes följegyzései József főhercegről, mint az állatok barátjáról. Ezek nyomán közlöm az alábbiakat, czimül adhatva ezt:

József főherceg és a sakál.

Mara Cop Marlet Afrikából egy sakált küldött volt József főhercegnek, a ki a sakált megszelidítette olyannyira, hogy az később aztán éveken át kedvence volt az egész főhercegi családnak.

Marlet voltaképpen két sakált küldött, de az egyik elpusztult a tengeren. József főherceg, még mielőtt Marlet ajándékát megkapta volna, 1878. május 26-iki kelettel ezeket írta hozzá:

„A két sakált jól fölnevelem s aztán oda ajándékozom a budapesti állatkertnek, melynek védnöke vagyok.”

S már néhány nap mulva ezeket írta Marletnek:

„E hó 23-án levelet kaptam Poche bárótól a „Malta” fedélzetéről, melyben jelenti, hogy növények és egy sakál érkeznek, s kérdi, hogy ő küldje-e el azokat vagy pedig én küldök-e majd értük. Rögtön táviratoztam neki, hogy kerteszem délután Triesztbe utazik levelemmel; de már három óra mulva az egész küldemény megérkezett ide, Fiumébe. Az egyik sakál elpusztult az úton, a másik kissé gyöngélkedően érkezett meg, de most teljesen helyre állott.

Kosarában sok hús és kenyér volt, s már közel állott a sakál az ugynevezett kutyabetegséghez. Most azonban erős diétára kényszeritem: csak tejet kap. Persze nem ösmerik két legtitkosabb tulajdonságomat, tudniillik, hogy az állatgyógyászatot tanultam és állatszelistő is vagyok. Egy oroszánt, több medvét, farkasokat és rókákat már megszelidítettem, de sakált még nem.

Ugy látszik, hogy a kutyafajok közül a leginteligensebb a sakál. Már elkísér engem a kertbe, követ, ha füttyentek vagy hívom. Most éppen az asztalom alatt sétálgat. Az én kis betegem (a főherceg legfiatalabbik leánya feküdt akkor betegem) boldog, ha nála van, mindegyre óhajtja. Azon igyekszem, hogy, miként a kutyát, úgy dresszirozzam. A farkasok második évükben vadulnak meg; a rókák a harmadik, negyedik évben; a medvék a második, harmadik évükben. Nekem

ugy tetszik, hogy ez a sakál hat-nyolcz hetes és azért még nagyon gyöngö, de vidám, itt lakik szobámban s esőtelen órákban kísér engem a kertben. Csak tejjel él s éjjel legszive-
sebben az — ágyamban tartózkodik. „Said“-ot (igy hívják a sakált) nagyon kedvelem, s bár időközönként nevetetlenkedik, nagyon gyöngéd vagyok vele szemben. Ejjelenként egyáltalán nem akar a szénalakásában tartózkodni s a párnámra fekszik, a fejem mellé. S ha nem bir aludni: a szakállammal babráll vagy az arczomat nyaldossa.“

Said mindinkább nevetetlenkedik.

„Ma — írja a főherczeg — először részesitettem Saidot olyan magasabb dresszura-félében. A kertben rendszerint utánam szaladt, de volt egy kedvenz helye s innen ebédre haza kellett őt vinnem, a miért mérgeskedett. Ma reggel négy órától tizig s tizenegyötől négyig künn hagytam a kertben étlen-szomjasan, ugy, hogy mikor aztán érte jöttem, nem kellett elfognom, de futott utánam. Velem az éles fogaival kissé durván játszik, de az én kezeimnek nem árthat azért. Idegeneket megmorog s rájok fuj, ha érinteni akarják.“

Egy napon a főherczegnek vendégei voltak s mert nem akarta, hogy a sakál ekkor alkalmatlankodjék: elzárta őt szobájába. S ez Saidot annyira elkeseritette, hogy — öngyilkos akart lenni. Hallja, a mint ura, gazdája, a fenség lenni a földszinten beszélget, leugrik az első emelet erkélyéről s élettelenül terül el a főherczeg előtt. A fenség erre vonatkozólag így ír:

„Élettelenül feküdt. De mert hallottam gyöngö szívverését, hideg borogatásokkal magához téritettem. Csak nyolcz óra mulva evett valamit. Most már jobban van, de a hátsó lábai még fájnak. Azt hiszem, hogy nehány nap mulva ismét vidám lesz. Azóta még szelidebb s tőlem valóban elválaszthatatlan. A kis sakál lépten-nyomon mögöttem látható.

S Marlet megjegyzi, hogy a főherczeg szeretetreméltó humorral írja meg az öngyilkossági kísérlet magyarázó okát. Marlet két sakált küldött, Saidot és Yanninát, egy him s egy nőstény sakált. S most, hogy a sakál teljesen kifejlődött, kiderült, hogy Said pusztult el a tengeri uton s a főherczeg sakálja, Yamina, — kisasszony. S a főherczeg tréfálódzik:

„Ő — írja — nagyon szelid, mindig a szobámban alszik s velem megy sétára. Ha idegen zajt hall vagy idegent lát, rögtön a szobámba rohan. Ebéd után „ő“ künn játszik a kertben gyermekeimmal. Néha a kezeket és lábakat kissé durván érinti fogaival, de a nélkül, hogy harapna.

Leginkább füttyre hallgat vagy erre a névre: „Púcz“, melyet a gyermekeim adtak neki.

„Ő nagyon kedveli az itteni tropikus melegben a gyakori fürdést s aztán rendesen női ruhákon szárítja meg magát.“

Egy későbbi levélből:

„Yannina már nagy, velem és gyermekeimmal szelid, de nem

igy a munkásokkal, kiknek lábukba harap, ezért csak reggelenként negyed négytől, negyed hatig és esténként héttől nyolcz óráig viszem ki sétára. Szobámban, a hol mi ketten együtt lakunk, mindent magasra kell függesztenem, mert öt láb magasságot ugrik s mindent összeharapdál, ha nem vagyok jelen. A sakál bámulatosan vonzódik hozzám. Ha nem viszem ki magammal, morog s lábaim körül forog. Kedvencz helye a kertben a czédrus fák alatt van, ide fut mindig, ha szabadjára bocsótom. Tegnap tengerészek zenekara játszott a házunk előtt s Yamina e zenéhez hamisan ugyan, de azért igen meghatóan énekelt.

A főherczeg családja előbb utazott el Fiuméből Alesuthra s a fenség csak később. Egyedül maradt Fiumében Yanninával.

„Yannina — írja Marlethez — a mióta családom elutazott, velem ebédel asztalomnál. Éjjel egy széken alszik mellettem. A kertben nevetlenkedik s a legszebb virágokat letépi, de ugyanezt teszik mind a nők, nem lehet hát e miatt neheztelni. A szobában minden iratomat el kell zárnom, mert ő mindent analizál.“

A főherczeg magával viszi Yanninát Alesuthra s itt valóban kellemes otthont épít részére.

„Tegnap a kis udvaron pompás lakást építtettem Pucz-Yanninának. Négy lábnyi mélyre a föld alatt, egy fal s fűtött helyiségek mellett egy romantikus kőbarlangot, két nagy, egyegy négyszögméternyi szobával, ki- s bejárattal, öt méternyi folyosóval s mindez szikla- és földdombbal fedve. Pucz végtelenül örült. Hogyha állva dolgoztam, a kabátomat huzgálta s ha lehajoltam, a hátamra ült, de azért gyakran ő is segített, szorgalmasan turta a földet.“

A sakál beköltözött új lakásába s hálásnak mutatkozott fenséges gazdája iránt. Afrikai származása daczára, 15 foknyi fagyponat alatti hidegben is itt hált, de reggelenként a főherczeg szobájába sietett s nyaldosta az arcát.

Mikor József főherczeg Alesuthról elutazott, hogy sokott katonai szemlekorútját megtegye, a sakál természetesen Alesuthon maradt. A főherczeg nehezen vált el a kedvelt állattól.

„Ma kaptam levelet Józsi fiamtól — írta Marlethez, — s tudatja velem, hogy Puck mindenütt keres engem s szörnyen jajveszékél. Szobámba kellett őt vinni s megmutatni így neki, hogy tényleg nem vagyok Alesuthon. Ott mindent feltűrt s aztán szomorúan távozott.“

A főherczeg annyira megkedvelte a sakált, hogy nem ajándékozta oda a budapesti állatkertnek, hová előbb szánta, hanem helyette két szép afrikai struczmadarat adott ajándéknak.